

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра східної та слов'янської філології

Курсова робота з арабської філології

на тему:

**ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПОПОВНЕННЯ ТА
РОЗВИТКУ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ АРАБСЬКОЇ МОВИ**

Студентки групи Пар 17-19

факультету сходознавства

денної форми навчання

Освітньої програми:

Арабська мова і література

та переклад, друга

східна мова, західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.060 Східні мови

та літератури (переклад включно),

перша – арабська

Мовлаєвої Аміні Заур кизи

Науковий керівник:

ст. викладач В.Г. Кононенко

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	5
ЗАПОЗИЧЕННЯ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ, СПЕЦИФІКА ТА ФОРМУВАННЯ У СКЛАДІ АРАБСЬКОЇ МОВИ	5
1.1 Визначення поняття “запозичення” у лінгвістиці.....	5
1.2 Класифікація та періодизація запозичень в арабській мові.....	9
1.3 Джерела іншомовних запозичень в арабській літературній мові.....	14
Висновки до Розділу 1	19
РОЗДІЛ 2	20
ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНШОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ЗМІ, ВІЙСЬКОВІЙ ТА ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРАХ	20
2.1 Економічна галузь як сфера функціонування іншомовних запозичень в арабській мові.....	20
2.2 Запозичення у сфері військової термінології арабської мови.....	25
2.3 Функціонування запозичень в арабських ЗМІ.....	29
Висновки до Розділу 2	33
ВИСНОВКИ	35
АНОТАЦІЯ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38

ВСТУП

Запозичення в арабській літературній мові мають довгу історію та глибоку роль в розвитку арабської культури, літератури, наук та інших важливих сфера життя. Іншомовна лексика у складі арабської мови допомагає збагачувати лексичний запас та зробити її більш різноманітною та гнучкою, що є важливим для розвитку мовних навичок та збагачення мовної культури. Розуміння теми запозичень в арабській мові є принципово важливим, оскільки арабська мова є широко поширеною та має багату історію взаємодії з іншими мовами.

Багато вчених і лінгвістів досліджували питання запозичень в арабській мові. Серед них В. Белкін, В. Рибалкін, Ю. Губанов, Н. Ковиршина, Р. Стацюк та інші. Дослідження вище зазначеними фахівцями цієї теми дозволили зрозуміти процеси та особливості запозичення слів інших мов в арабській мові, а також виявити залежності між різними мовами. Крім того, дослідники зазначають, що запозичення слова не просто передає нове поняття, але може також відображати культурні, історичні та соціальні зв'язки між різними народами.

Однак варто розуміти, що за останній час країни Арабського Сходу досягли помітного прогресу у сфері економіки, військовій галузі та ЗМІ, що дало поштовх до постійних вимушених нововведень та запозичень. Тож оволодіння темою запозичень є завжди доречним та допомагає не лише краще зрозуміти культурні та історичні зв'язки між різними народами, а також сприяє більш легкому вираженню нових ідей, концепцій та понять, які виникають у суспільстві, технологічному та науковому прогресі, та інших галузях, що і визначає **актуальність роботи**.

Метою дослідження є визначення запозичення як одного із засобів поповнення та розвитку словникового складу арабської мови.

Для досягнення мети поставлені такі **завдання**:

- визначити поняття "запозичення" у лінгвістиці;

- дослідити періодизацію та класифікацію іншомовних запозичень в арабській мові;
- окреслити джерела запозичень в арабській літературній мові;
- розглянути економічну термінологію як сферу функціонування іншомовних запозичень в арабській мові;
- простежити наявність іншомовних запозичень у військовій сфері арабської мови;
- проаналізувати арабські ЗМІ на наявність запозиченої лексики.

Об'єктом наукового дослідження є явище іншомовних запозичень у складі арабської мови.

Предметом дослідження є запозичення як один із засобів поповнення та розвитку словникового складу арабської мови.

Матеріалами дослідження слугували публікації арабських ЗМІ, що містять запозичену лексику, фрагменти текстів економічної та військової спрямованості, лексика з яких була підібрана методом суцільної вибірки, а також словники економічної та військової термінології.

Достовірність отриманих результатів забезпечено застосуванням загальнонаукових теоретичних **методів**, а саме: метод опису, зіставлення, суцільної вибірки та аналізу.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у роботі:

- запропоновано окреслення найбільш вживаних іншомовних запозичень економічної термінології арабської мови;
- визначено базові запозичення з інших мов у військовій галузі;
- проаналізовано фрагменти текстів арабських ЗМІ на наявність запозичень.

Практичне значення роботи зумовлене тим, що матеріали курсової роботи можуть стати у нагоді для вивчення запозиченої лексики під час практичних занять у вищих навчальних закладах.

РОЗДІЛ 1

ЗАПОЗИЧЕННЯ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ, СПЕЦИФІКА ТА ФОРМУВАННЯ У СКЛАДІ АРАБСЬКОЇ МОВИ

1.1 Визначення поняття "запозичення" у лінгвістиці

Будь-яка мова світу містить у своєму складі запозичену лексику та термінологію. Це явище абсолютно природне у мовознавстві і є важливим об'єктом лінгвістичних досліджень, оскільки кінець ХХ та початок ХХІ ст. характеризуються значним розширенням міжнародних зв'язків та посиленням мовних контактів, що здійснюються як безпосередньо між носіями різних мов, так і за допомогою засобів масової інформації.

Лінгвісти, в першу чергу, розглядають "запозичення" як елементи, що переходять з однієї мови в іншу, на лексичному рівні. Граматичні запозичення прийнято вважати другорядним явищем, що було сформовано на базі лексичних запозичень. Найбільш активно, все ж, процес запозичення відбувається на рівні лексики, це пов'язано з необхідністю надання найменувань для нових понять та явищ у мові-реципієнті.

Тема "запозичень" вважається добре дослідженою та вивченою з боку мовознавців. Класичними теоретичними працями у цій сфері є роботи таких науковців, як В. Беє, Л. Блумфілд, Е. Хауген, Г. Пауль, С. Семчинський, Ж. Фелізон, Ю. Жлуктенко, Д. Лотте та У. Вайнрайх. Їхні дослідження містять розробки головних підходів до теорії мовних контактів та шляхи їх дослідження, основні напрями вивчення взаємного впливу однієї мови на іншу. Тож, беручи до уваги те, що проблема запозичень має безпосереднє відношення до взаємодії двох чи більше мов, дослідженням цих міжмовних контактів займаються фахівці саме з контактної лінгвістики.

Термін "запозичення" є досить багатозначним у лінгвістиці. Французький лінгвіст Ж. Фелізон трактує "запозичення" як "процес, в результаті якого відбувається перехід лінгвістичної одиниці з однієї мови до іншої" (Фелізон, 1976). В той час як український мовознавець Ю. Жлуктенко визначає цей термін як "перенесені в іншу мову елементи, а тобто наслідки взаємодії мов, які можуть існувати у цій мові після того, як взаємодія припинилася" (Жлуктенко, 1974).

Хоча й праці найвідомішого дослідника цієї проблеми У. Вайнрайха є класичними та базовими для досліджень інших науковців, його сприйняття явища "запозичення", на нашу думку, є занадто абстрактним.

Незважаючи на те, що Вайнрайх вказує на "чисто лінгвістичне вивчення мовного контакту", він багато часу присвячує психологізму, вважаючи, що "місцем здійснення контакту є індивіди, які користуються мовою" (Вайнрайх, 1979). Однак "сама психологія індивідуума визначається суспільно-історичними умовами та його приналежністю до даного колективу" (Вайнрайх, 1979).

Досить цікаво та прозоро, на нашу думку, окреслив поняття лексичного запозичення арабський класик Ас-Суюті визначенням як "те, що використовували араби з низки важливих слів, які були створені іншими мовами". Таке його розуміння цього терміну базувалося на точці зору іншого арабського філолога та автора першої граматики арабської літературної мови (Аль-Кітаб) Сібавейхі.

На нашу думку, найбільш ґрунтовним та зрозумілим визначенням поняття "запозичення" є формулювання Р. Нордквіста "процес, за допомогою якого слово з однієї мови адаптується для використання в іншій" (Нордквіст, 2019).

Що стосується сучасних досліджень явища "запозичень" саме в арабській мові, то цю тему висвітлювали такі науковці як В. Белкін, В. Рибалкін, Ю. Губанов, Н. Ковиршина, Р. Стацюк та інші.

Вивчення явища "запозичення" являє собою дослідження комплексу лінгвістичних та екстралінгвістичних проблем, до яких належать питання, що стосуються висвітлення власне цього терміну, типів, причин та умов запозичення.

Зарубіжні та радянські мовознавці прийшли до висновку, що сучасна контактна лінгвістика має три базові теорії до вивчення теми лексичних запозичень:

1) теорія "трансферу" запозичень, згідно з якою запозичення розглядається як «проникнення елементів однієї мови в іншу»;

2) теорія "структурного моделювання" запозичень за аналогією іншомовних зразків, згідно з якою запозичення пояснюється як «створення власними мовними засобами своїх елементів за допомогою приблизного копіювання іншомовних зразків»;

3) "компромісна" теорія, згідно з якою допускається перенесення іншомовних значень при "копіюванні плану висловлення".

Базуючись на теорії "трансферу", ґрунтується також теорія "активації" або "адаптації" елементів мови-джерела в мові-реципієнті. Згідно з цією теорією слово, що перенесене з однієї мови в іншу, "адаптується" на всіх мовних рівнях і результати такого мовного впливу можуть варіюватися від повної асиміляції до цілковитих розбіжностей мовних елементів.

Більшість вчених (Е. Хауген, У. Вайнрайх, Л. Блумфілд та інші) виділяють три основні етапи адаптації запозичення в мові-реципієнті: *проникнення в мову, часткове засвоєння та укорінення.*

Етап "*проникнення*" відповідає наступним критеріям:

- безпосередній зв'язок з мовою-джерелом, що виявляється у зовнішній формі слова; наприклад, поява іншомовних вкраплень у текстах, виникнення формальних абсолютних синонімів, відсутність стабільності на граматичному і словотвірному рівнях;

- семантична однозначність як наслідок того, що в більшості випадків лексична одиниця на етапі проникнення позначає чи передає чужі поняття;

- вживання у певних контекстах;

- відсутність похідних утворень.

Етап *"часткового засвоєння"* характеризується:

- стабілізацією форми слова на граматичному та словотвірному рівнях;

- початком словотвірної активності

- появою внутрішнього зв'язку слова з мовою-джерелом;

- початком регулярної вживаності слова.

Етап *"укорінення"* окреслюється:

- повною семантичною самостійністю слова та утворенням його лексико-семантичної мікросистеми (фразеологізми, переносні вживання тощо);

- відокремленням слів від мови-джерела;

- взаємодією з елементами мови-джерела, що призводить до диференціації значень у споконвічних словах.

Серед власне арабських філологів головними та базовими для асиміляції слова є дві наступні вимоги:

а) непорушення звукового складу слова, що засвоюється, тобто передача іншомовного слова за допомогою звуків арабської мови, інакше кажучи, фонематична субституція;

б) відповідність правилу словотвірної аналогії, тобто структуризація "чужого" слова під арабські моделі.

Ступінь асиміляції пов'язана також із способом запозичення. Слова, які потрапили до мови через усне мовлення та широко в ній використовувалися, асимілювалися глибше, аніж ті, які потрапляли книжним шляхом та вживались у писемній мові.

Таким чином, "запозичення" є процесом, в результаті якого відбувається перехід слова з однієї мови до іншої та його подальша адаптація при

використанні. Це явище є добре дослідженим серед мовознавців і вважається досить важливою проблемою у лінгвістиці.

1.2 Класифікація та періодизація запозичень в арабській мові

Не зважаючи на різноманітність визначень терміну запозичення та ряду його класифікацій серед лінгвістів, найвичерпнішою вважаємо класифікацію американського лінгвіста Е. Хаугена, який, власне, вперше і запропонував класифікацію запозичень за формальними та структурними ознаками. Структуризація запозичень Е. Хаугена ґрунтується на різному ступені адаптації запозичень у мові-рецепієнті.

За його визначенням ми виділяємо наступні типи запозичення:

- 1) loanwords – запозичення без морфологічної субституції (тобто, запозичення є аналогом слова в мові-оригіналі);
  - 2) loanblends – змішані запозичення (слова з частковою морфологічною субституцією);
  - 3) loanshifts – кальки (слова з повною морфологічною субституцією)
- (Хауген, 1972)

Що стосується класифікації запозичень саме в арабській мові, то і тут не обійшлося однією загальною думкою серед арабських фахівців.

Наприклад, відомий арабський лексикограф Аль-Джавхарі ділив запозичену лексику на два розряди: слова "арабізовані" та слова "іноземні".

Терміном "арабізоване" позначалися асимільовані слова, наведені до арабських моделей (Белкін, 1975).

Визначенням «іноземне» позначалися запозичені слова, що не зазнали процесу морфологічної асиміляції і зберегли у незмінному вигляді свою протоформ. (Белкін, 1975).

Інший арабський граматист Абу-Хайан, у свою чергу, виділив три розряди запозичених слів (Белкін, 1975):

1) слова, які араби змінили та прирівняли до своїх моделей і які слід розглядати як свої слова;

2) ті, що змінені, але не прирівняні до своїх моделей (вони стоять на порядок нижче);

3) ті, що зовсім не змінені.

Поповнення арабської літературної мови запозиченнями відбувалось на всіх етапах її історичного розвитку. Визначення періоду запозичення вважається важливим чинником, оскільки слова, що запозичені у класичний період є асимільованими повністю і не виділяються серед загальної лексики арабської мови, на відміну від сучасних слів-запозичень, що перейшли до арабської з європейських мов.

Окреслення основних періодів запозичення лексичних одиниць варто почати з розуміння загальних хронологічних рамок розвитку арабської літературної мови:

1. Доісламський період

Цей період тривав до VIII століття. Доба до появи ісламу була часом значного культурного та мовного розвитку на Близькому Сході. У цей період араби вступали у контакт з різними народами, що жили в регіоні, такими як арамеї, сирійці та перси. Як результат, багато слів з цих мов були запозичені в арабську мову. Слова з арамейської та сирійської мов, наприклад, стали складовою частиною основи арабської мови. Багато слів, пов'язаних з релігійними та культурними поняттями, були запозичені з перської мови.

Словник доісламської епохи містить у собі архаїчну лексику, що відображає реалії життя та побуту племен Аравійського півострова та зберіглася у творах усної поетичної творчості, що датуються VI – початком VII ст.

2. Класичний період

Класична доба продовжувалася починаючи від VII століття і завершилась у XII столітті. Цей період вважається епохою зародження,

розвитку та процвітання середньовічної арабо-мусульманської цивілізації, коли арабська стала мовою міжнародного рівня. Цей час включає запозичення з грецької, східної та західної арамейської, перської, санскриту та інших мов, що пов'язані з розвитком науки, техніки та культури відомого як золотий вік ісламу.

У VII столітті н.е. з'явилася ісламська релігія, яка стала ключовим фактором у формуванні арабської культури та мови. У цей період значна кількість слів була запозичена з грецької мови, зокрема слова, пов'язані з медициною, філософією та науками. Західна арамейська мова також стала джерелом багатьох запозичень, зокрема в області лексики, пов'язаної з релігією. Перська мова також продовжувала бути важливим джерелом запозичень, зокрема в області лексики, пов'язаної з політикою, правом та адміністрацією. У цей період також були введені до арабської мови значні запозичення з тюркських мов, зокрема в області політики та армії. Також були запозичення з китайської мови, зокрема в області торгівлі та культури. Всі ці запозичення значно збагатили арабську мову та сприяли її розвитку.

3. Посткласичний період

Цей проміжок в історії, що датується XII - XVIII століттям, є періодом повного занепаду оригінальної літературної творчості арабською мовою. Це етап в історії арабської літератури, що наступив після золотого віку ісламу. Цей період почався у XII столітті і тривав до XVIII століття, коли арабська література відчула сильний вплив європейської літератури.

Під час посткласичного періоду в арабській літературі було помітно зниження рівня творчості. Більшість нових творів були складені на основі традицій, а не на основі інноваційних ідей, як це було під час золотого віку. Арабська мова почала втрачати свою силу і багатство, які характеризували її в попередній епохі. Було менше нових слів і фраз, і багато слів було повторюваних і стереотипних. Проте, не дивлячись на це, посткласичний період також відзначився важливими подіями в арабській культурі. Було

багато творців, які спробували зберегти дух і традиції золотого віку, і створили нові твори, які відображали сучасні реалії того часу. Також важливим елементом посткласичного періоду була збірка поезій "Диван Хафіза", яка до цього дня є однією з найпопулярніших поетичних збірок в арабському світі.

Загалом, посткласичний період був часом значних змін в арабській культурі, які сприяли подальшому розвитку арабської мови та літератури.

4. Новий період

Нова "ера" є останнім найсучаснішим періодом розвитку арабської мови. Він розпочався у XIX столітті і триває й досі. Ця доба розвитку арабського літературного словнику пов'язана з виникненням та зростанням арабської національної самосвідомості, а також поступовим поверненням літературною мовою втрачених прав, зародженням нової арабської літератури, використанням арабської літературної мови в засобах масової інформації.

Новітній період арабської мови включає запозичення з багатьох європейських мов, таких як англійська, французька, німецька, російська та інші. Це було пов'язано зі зростанням технологій та науки в цих країнах, а також зі збільшенням взаємодії між країнами світу.

Запозичення з інших мов світу також стали частими в цьому періоді. Зокрема, арабська мова запозичувала слова з індійських та китайських мов у зв'язку з розвитком торгівлі та культурних взаємодій з цими країнами. Запозичення з індійських мов включають слова, пов'язані з їжею, музикою та релігією, тоді як запозичення з китайської мови включають слова, пов'язані з науками та технологіями.

У цьому періоді також було значне розширення лексики та поява нових термінів, пов'язаних з наукою та технологіями. Наприклад, слово "комп'ютер" (حاسوب) запозичене з англійської мови, а слово "інтернет" (الإنترنت) запозичене з французької мови.

Важливо зазначити, що вплив європейських та інших мов на арабську мову не завжди був однозначно позитивним. Деякі дослідники стверджують,

що запозичення з інших мов може спричинити втрату оригінальної арабської лексики та культурного спадку. Тому важливо зберігати та розвивати оригінальну арабську мову та літературу, одночасно доповнюючи її запозиченнями з інших мов.

На початку ХХ століття в арабській літературі відбулася реформа, яка називається "Рух повернення до коренів". Її метою було відновлення традиційної арабської літератури та відмова від запозичень з інших мов. Однак, ця реформа не повністю забороняла використання запозичень, а лише наголошувала на тому, що вони мають бути використані з розумінням та обережністю.

Сьогодні арабська мова є однією з найбільш поширених мов у світі, її вивчають як рідну та іноземну мову мільйони людей. Також арабська мова є мовою священного Корану, що дає їй особливе значення в мусульманському світі. Збереження та розвиток арабської мови та літератури є важливою задачею для забезпечення культурного розвитку арабських країн та всього світу.

Як ми бачимо, процес поповнення арабської мови запозиченою лексикою з різним ступенем активності розвивався протягом усіх його історичних змін (Ковиршина, 2008). Проте найбільшого свого збагачення лексикою іноземного походження арабська літературна мова зазнала під час двох найінтенсивніших періодів: *класичного* та *нового*.

З цього можемо зробити висновок, що запозичення в мові можуть класифікуватись за формальними та структурними ознаками. За класифікацією американського лінгвіста Е. Хаугена, запозичення виділяють на *loanwords*, *loanblends* та *loanshifts*. Арабські фахівці також використовують різні критерії класифікації запозичень, наприклад, на арабізовані та іноземні слова. Період запозичення є важливим чинником, оскільки впливає на ступінь асиміляції запозичених слів в мові-рецепієнті. Запозичення були засвоєні арабською літературною мовою на всіх етапах її розвитку, включаючи

доісламський, класичний, посткласичний та новий періоди. Однак, класичний та новітній періоди вважаються особливо інтенсивними.

1.3 Джерела іншомовних запозичень в арабській літературній мові

В арабській літературній мові існує велика частка запозиченої лексики. Серед семітських мов арабська є найбагатшою на наявність запозичень (Крачковський, 1955). Як ми вже зазначили раніше, під час дослідження арабських запозичень враховуються не лише лінгвістичні особливості, але й географічний та історичний фактори.

На різних етапах свого розвитку арабська мова мала відчутний вплив мов інших народів та держав. Внаслідок колоніального імперіалістичного панування в арабських країнах у певні періоди, в якості другої мови використовувалися або англійська (Ірак, Єгипет, Судан, Ємен), або французька (Сирія, Ліван, країни Арабського Магрибу), або італійська (Лівія). (Губанов, 1978)

Важливу роль відігравав і тип мов, з якими арабська мова контактувала. Це могла бути як мова, яка належить до тієї самої мовної сім'ї і бути і генетично, і структурно спільна з нею (семітські мови – арамейська, давньоєврейська, ефіопська), так і мова, що належить до іншої мовної сім'ї, в якій слова мають іншу структуру, і в процесі асиміляції вона важко пристосовується до арабської фонетики та морфології. (Белкін, 1975)

Як ми вже зазначали раніше, найбільш активно арабська мова збагачувала свій склад запозиченнями у *класичний період* та продовжує активне поповнення іншомовними термінами і у *новому часі*.

Поповнення складу арабської мови запозиченнями у *класичний період* пов'язане з поступовим розширенням кругозору арабів.

Перелік джерел запозичення цієї епохи досить обширний, однак традиційно прийнято виділяти три основні мови-джерела, які найбільше вплинули на лексичне поповнення словників арабської літературної мови:

1. Перська (середньоперська) мова;

Запозичена лексика з перської мови складає велику частину від запозичень з інших мов. Така лексика охоплювала назви предметів побуту, знаряддя праці та ремеслових виробів, найменування мінералів, дорогоцінного каміння, ліків та навіть музики. Також перські запозичення були у нагоді для номінації напоїв, їжі, рослин, назв матеріалів та службових приміщень. Наприклад:

فَنجَانٌ – чашка؛ يَاسْمِينٌ – жасмін؛ رِصَاصٌ – свинець؛ اِبْرِيْقٌ – глечик؛ دِهْلِيْزٌ –
 كَوْرِيْدُوْرٌ – коридор؛ كَيْسٌ – мішок؛ سِرَاجٌ – світильник؛ خَنْجَرٌ – кинджал؛ خُشَافٌ – компот؛ سَمُوْرٌ
 رَتْوِيْءٌ – соболь؛ بَابُوْنَجٌ – ромашка؛ سِرْدَابٌ – підвал؛ زَنْبِقٌ – ртуть.

Слова з перської мови і досі використовуються арабами, проте певна частина цієї лексики, з огляду на неактуальність у нових реаліях, так чи інакше втратили свої автентичні значення і "підлаштувалися" на сучасний лад.

Вважаємо доречним окреслити деякі з них:

طِرَازٌ – стиль؛ عَسْكَرٌ – військо؛ دُسْتُوْرٌ – конституція؛ بَرْنَامَجٌ – програма؛ بُسْتَانٌ
 مَیْدَانٌ – майдан. – сад

Інша ж частка перських запозичень і зовсім вийшла із вжитку.

Важливу роль перська мова відіграла в якості "посередника". Саме таким шляхом до арабської мови прийшли такі слова як:

أَرْزٌ – рис؛ بِطَاقَةٌ – карточка؛ شَطْرَنْجٌ – шахи؛ دَفْتَرٌ – зошит؛ سَكَّرٌ – цукор؛ رَاتِيْنَجٌ
 سَمُوْلَةٌ – смола.

2. Арамейська мова;

Ця мова-джерело також відчутно збагатила словники арабської мови лексикою, що дала найменування поняттям флори та фауни, землеробства, предмети одягу, а також надала найменування деяким професіям.

Серед таких слів:

مِغْدَالِيْنَةٌ – мигдальне؛ لَوْزٌ – яблуна؛ تَفَاحٌ – базилік؛ رَيْحَانٌ – дуб؛ بَلُوْطٌ – пшениця – قَمْحٌ
 – اِكْلِيْلٌ – ніж؛ سِكِيْنٌ – млин؛ طَاحُوْنٌ – гуси؛ اَوْزٌ – тварина – حَيَوَانٌ؛ كُوْرِيْءٌ – кури – دَجَاجٌ؛
 دِيَادِمَةٌ – діадема؛ شِنْوْرُوْكٌ – шнурок؛ قَصَابٌ – м'ясник؛ رُبَّانٌ – капітан؛ نَجْرٌ – столяр.

Серед арамейських запозичень знайшлося місце в арабській мові і для позначення церковних понять християнсько-православної термінології.

Такою лексикою є:

‘*вівтар* – مَذْبَحٌ؛ *дзвін* – نَافُوسٌ؛ *священник* – فَسٌّ؛ *монастир* – دَيْرٌ؛ *церква* – كَنِيسَةٌ

монах. – رَاهِبٌ

3. Грецька мова

Грецька мова також зробила неабиякий внесок у поповнення складу арабської літературної мови у переважній більшості у науковій сфері. Ця мова стала джерелом лексики "книжкового" характеру. Причиною проникнення такої лексики була активна перекладацька діяльність. Важливо також зазначити, що перехід грецьких слів до арабських словників відбувався за посередництва власне арамейської мови під час перекладів грецьких текстів.

Найбільш активними у використанні є наступні слова з грецької мови:

– قَانُونٌ – *закон*؛ لُغَةٌ – *мова*؛ قِرطاسٌ – *папір*؛ أَثِيرٌ – *ефір*؛ فَلَاسَفَةٌ – *філософія*؛ قَنْدِيلٌ –

лампа؛ عُرْبُونٌ – *застава*؛ مُوسِيقَى – *музика*؛ أُسْطُورَةٌ – *історія*.

Звісно, що носії арабської мови контактували не лише з представниками цих трьох зазначених нами мов, однак запозичення з інших мов окреслені більш переривчасто. До таких відносяться латина, ефіопська та давньоєврейська мови.

Відмічено також випадки запозичень, через мови-посередники, з мов, які віддалені як історично, так і територіально. Наприклад, – بَطْلٌ *герой* (монгольська), – كُرْسِيٌّ *трон, стілець* (китайська), – كَعَاكٌ *солодкі пиріжки* (давньоєгипетська), – قُطْنٌ *бавовна* (коптська).

Найскладнішою виявилась взаємодія арабської мови з турецькою. Під час тривалого османського політичного та економічного панування, коли в усіх арабських країнах у якості державної мови застосовували турецьку, до арабської мови потрапила значна кількість турецької лексики.

З-поміж такої лексики можемо виділити:

– سَنْجَقٌ – прапор؛ شَنْطَةٌ – сумка؛ جَزْمَةٌ – чоботи؛ فُرْشَةٌ – щітка؛ حَبْسَخَانَةٌ – казарма. – أَوْضَةٌ – кімната؛ سَفْرَجِيٌّ – офіціант؛ قَسْلَةٌ – в'язниця

Важливо відмітити, що з огляду на те, що граматика турецької мови переважно побудована на афіксах, їх потрапляння до арабської мови було неминучим. Так, слово, з афіксом "جي" в кінці означає приналежність лексичної одиниці до професій. Слова ж, які вказують на якесь місце закінчуються афіксом "خَانَةٌ".

Наприклад:

طُوْبَجِيٌّ – артилерист؛ نُوْبْتَجِيٌّ – черговий؛ دُكَّانَجِيٌّ – крамар. – أَجْزَاخَانَةٌ – аптека؛ رَصْدَخَانَةٌ – обсерваторія.

Таким чином, можемо припустити, що арабська мова запозичила у носіїв турецької не лише лексику, але й словотворчі афікси.

Коли ж ідеться про споріднені семітські мови, то важливо пам'ятати, що в багатьох випадках важко встановити мову-джерело, тому що такі мови мають схожість кореня та подібність у способах словотвору.

Новий період розвитку арабської мови характеризується появою запозичення з європейських мов. Як зазначалося раніше, країни Магрибу (Туніс, Алжир, Марокко), а також Сирія та Ліван були від впливом французької мови, Лівія – схилилася до італійської, Єгипет та Ірак – до англійської.

Первісно найвідчутніший вплив на арабську був з боку італійської мови. Лексика з цієї мови потрапляла до складу арабських словників або напряму, або ж за посередництвом турецької мови.

Серед слів італійського походження:

صَالَةٌ – зала؛ نُمْرَةٌ – номер؛ بَنْكٌ – банк؛ بُورْصَةٌ – біржа؛ بَنْطُلُونٌ – штани؛ رَصِيدٌ – капітан. – فَتْوَرَةٌ – рахунок؛ قُبْطَانٌ – резерв –

До лексики, що походить з французької мови належать:

سِينَمَا – кіно؛ دِبْلُومٌ – диплом؛ بَرْلَمَانٌ – парламент؛ فِلْمٌ – фільм.

Англійських запозичень на порядок менше:

До того ж варто також відмітити явище запозичення основ іноземних слів і оформлення їх вже за допомогою арабських суфіксів "ي" та "ية".

Наприклад:

демократія. – ديموقراطية؛ федеральний – فيديرالي؛ класичний – كلاسيكي

Що стосується питання запозичень у сьогоденнішніх реаліях, то дослідження сучасної арабської мови демонструє, що загальна кількість запозичень наразі мала і складає лише один відсоток словника. Це пояснюється безперервним процесом витіснення із арабського словника іноземних слів і утворенням для них еквівалентів на базі коренів, що існують.

З цього можемо зробити висновок, що на різних етапах свого розвитку арабська мова мала вагомий вплив з боку інших народів та держав. У класичний період найбільш помітного поповнення свого складу арабська літературна мова зазнала від перської, арамейської, грецької та турецької мов. Новий період відзначився мовними контактами та запозиченнями з італійської, французької та англійської. Наразі у безпосередньому складі власне арабської мови знаходиться все більше нових еквівалентів для іноземних запозичень, що призводить до їх витіснення.

Висновки до Розділу 1

"Запозичення" – це процес, в результаті якого відбувається перехід лексичної одиниці з однієї мови до іншої та асиміляція під час функціонування у складі мови-реципієнта. Ця проблема є глибоко дослідженою серед світових та радянських лінгвістів і постає досить вагомим явищем у лінгвістиці.

Запозичення в мові можуть бути класифіковані за їх формальними та структурними ознаками. Лінгвіст Е. Хауген класифікує запозичення на loanwords, loanblends та loanshifts. У арабських фахівців є власні критерії класифікації, наприклад, на арабізовані та іноземні слова. Важливим фактором

є період, коли відбувається запозичення, оскільки це впливає на ступінь асиміляції запозичених слів в мові-рецепієнті. Арабська літературна мова засвоювала запозичення на всіх етапах свого розвитку і мала наступні періоди: доісламський, класичний, посткласичний та новий. Але особливо інтенсивними періодами вважаються класичний та новітній.

На кожній фазі свого розвитку арабська мова зазнавала відчутного іноземного впливу. У класичний період найбільш помітного збагачення свого складу арабська літературна мова зазнала від перської, арамейської, грецької та турецької мов. Новий період відомий своїми міжмовними контактами та лексичними запозиченнями з італійської, французької та англійської. Наразі у безпосередньому складі власне арабської мови знаходиться все більше нових еквівалентів для іноземних запозичень, що призводить до їх витіснення.

РОЗДІЛ 2

ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНШОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ЗМІ, ВІЙСЬКОВІЙ ТА ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРАХ

2.1. Економічна галузь як сфера функціонування іншомовних запозичень в арабській мові

Економічна галузь є однією з ключових сфер функціонування іншомовних запозичень в арабській мові. Одним з найважливіших джерел іншомовних запозичень для економічної галузі є міжнародні банки та інші фінансові установи. Ці банки зазвичай пропонують різноманітні фінансові продукти, такі як кредитні лінії, гарантії та фінансові інструменти, що дозволяють підприємствам отримувати іншомовні запозичення в арабській мові. Також важливо зазначити, що іноземні компанії можуть залучати інвестиції в економіку арабських країн, що також може бути джерелом іншомовних запозичень. Ці інвестиції можуть включати спільні підприємства, придбання акцій або інших фінансових інструментів, які можуть допомогти забезпечити фінансування для економічної галузі.

У сучасній арабській економічній термінології значна кількість слів є запозиченими з інших мов, зокрема з англійської, італійської, латинської та французької. Вважаємо доречним, спираючись на матеріали словника економічних термінів "The Dictionary Of Economics And Commerce English French Arabic" (Nasr, 1979) окреслити схематично деякі найпростіші приклади запозичень у арабській економічній термінології:

Таблиця 1

Запозичення	Арабський еквівалент	Пояснення	Мова походження
Бюджет	الميزانية	Сума грошей, яку держава зарезервувала для витрат на конкретний період	Французька мова
Інфляція	التضخم	Зростання цін на товари і послуги у зв'язку зі зменшенням покувної спроможності валюти	Латинська мова

Дефіцит	العجز	Розбіжність між витратами та доходами держави	Латинська мова
Інвестиції	الاستثمارات	Витрати на покупку активів з метою збільшення прибутку в майбутньому	Французька мова
Грошовий потік	التدفق النقدي	Рух грошових коштів від однієї людини (або організації) до іншої в межах економіки	Англійська мова
Кредит	الائتمان	Сума грошей, яку банк позичає клієнту з умовою повернення з інтересами	Французька мова
Банк	البنك	Установа, яка надає різні фінансові послуги, включаючи зберігання грошей, кредитування та обмін валютних операцій	Італійська мова
Облігації	السندات	Документ, який підтверджує зобов'язання платити відсотки за позичені кошти та повернення їх після закінчення терміну	Французька мова
Податки	الضرائب	Сума грошей, яку люди та компанії повинні сплатити державі відповідно до законів	Латинська мова
Бізнес	بيزنس	Діяльність, пов'язана зі здійсненням комерційної діяльності або фінансової діяльності	Англійська мова

Для практичного розуміння вище зазначених запозичень наведемо приклади:

1. *الميزانية – бюджет*

"تعد الميزانية أحد الأدوات الهامة التي يستخدمها الأفراد والشركات والحكومات لتخطيط وإدارة الأموال، وتساعد في ضبط الإنفاق وتحقيق الاستقرار المالي المطلوب."

Переклад: *"Бюджет є одним з важливих інструментів, яким користуються фізичні та юридичні особи, а також уряди для планування та управління фінансами, він допомагає контролювати витрати та забезпечує необхідну фінансову стабільність."*

2. *التضخم – інфляція*

"يُعَدّ التضخم من أهم المشاكل الاقتصادية التي يواجهها العالم، ويتسبب في انخفاض قيمة العملة وارتفاع أسعار السلع والخدمات."

Переклад: *"Інфляція є однією з найважливіших економічних проблем, з якими зіштовхується світ, вона призводить до зниження вартості валюти та зростання цін на товари та послуги."*

3. *العجز – дефіцит*

"يعد العجز التجاري مشكلة كبيرة في الاقتصاد، حيث يحدث العجز التجاري عندما يصدر البلد أقل قيمة من السلع والخدمات مما يستورده. يمكن أن يؤدي العجز التجاري إلى تدهور الاقتصاد وزيادة الدين الخارجي."

Переклад: *"У торговельному балансі може бути великий дефіцит, що є серйозною проблемою для економіки. Дефіцит торгівлі виникає, коли країна експортує менше товарів і послуг, ніж імпортує. Це може призвести до погіршення економіки і зростання зовнішнього боргу."*

4. الاستثمارات – інвестиції

"تُعتبر الاستثمارات الأجنبية المباشرة من أهم العوامل التي تساعد في نمو الاقتصاد وتطويره، إذ تسهم في زيادة الإنتاج وخلق فرص العمل وتحسين البنية التحتية."

Переклад: *"Іноземні прямі інвестиції є одним з найважливіших факторів, які сприяють зростанню та розвитку економіки, оскільки вони сприяють збільшенню виробництва, створенню робочих місць та поліпшенню інфраструктури."*

5. التدفق النقدي – грошовий потік

"التدفق النقدي هو مصطلح يستخدم في الاقتصاد لوصف حركة الأموال النقدية داخل الاقتصاد. ويتضمن ذلك الإيرادات والمصروفات والاستثمارات والإنفاق الحكومي والخاص. ويُعد التدفق النقدي عاملاً هاماً في تحديد صحة الاقتصاد وتوجيه السياسات الاقتصادية."

Переклад: *Термін "грошовий потік" використовується в економіці для опису руху грошових коштів в економіці. Це включає дохід, витрати, інвестиції, урядові та приватні витрати. Грошовий потік є важливим фактором у визначенні стану економіки та направленні економічних політик.*

6. الائتمان – кредит

"يستخدم الائتمان عادةً لشراء السلع والخدمات أو للاستثمار في الأعمال التجارية، ويعد الائتمان عاملاً هاماً في تنمية الاقتصاد وتحفيز النمو والتطور الاقتصادي."

Переклад: *"Кредит зазвичай використовується для покупки товарів та послуг або для інвестування у бізнес, і є важливим фактором для розвитку економіки, стимулювання зростання та економічного розвитку."*

7. بنك – банк

"تم إطلاق بنك الرياض في المملكة العربية السعودية عام 1957، ويعد البنك واحدًا من أكبر البنوك في البلاد، ويوفر خدمات مصرفية متعددة للأفراد والشركات والمؤسسات."

Переклад: *"Банк Ріяд був заснований у Саудівській Аравії у 1957 році і є одним з найбільших банків у країні, що надає різноманітні банківські послуги для фізичних осіб, компаній та установ."*

8. السندات – облигації

"السندات وسيلة لجذب رأس المال لتمويل مشاريع جديدة أو توسيع الأعمال التجارية الحالية، ويُعد استثمار الأموال في السندات خيارًا شائعًا للمستثمرين الذين يبحثون عن الاستثمارات الآمنة وذات العوائد المضمونة."

Переклад: *"Облігації є засобом залучення капіталу для фінансування нових проектів або розширення поточного бізнесу, а інвестування коштів у облигації є поширеним вибором для інвесторів, які шукають безпечні і забезпечені доходом інвестиції."*

9. الضرائب – податки

"إن دفع الضرائب من الواجبات المدنية التي يجب على المواطنين الالتزام بها تجاه الدولة والمجتمع. ويساهم دفع الضرائب في تحسين الخدمات العامة وتمكين الدولة من القيام بمهامها وواجباتها تجاه المجتمع."

Переклад: *"Платежі податків є громадянською обов'язковістю, яку громадяни повинні дотримуватися щодо держави та суспільства. Платежі податків сприяють поліпшенню загальних послуг та дають можливість державі виконувати свої завдання та обов'язки перед суспільством."*

10. بيزنس – бізнес

"تعد شركة آبل واحدة من أكبر الشركات في العالم في مجال التكنولوجيا والبيزنس، حيث تقوم بتطوير أحدث الأجهزة الإلكترونية والبرمجيات."

Переклад: *"Компанія Apple є однією з найбільших компаній у світі в галузі технологій та бізнесу, яка розробляє найсучасніші електронні пристрої та програмне забезпечення."*

У зв'язку з тим, що арабський світ є регіоном зі значними нафтовими ресурсами, запозичення в арабській мові також досить часто пов'язані з цією

сферою. Нижче наводимо декілька прикладів іноземних запозичень в арабській мові на тему нафтових ресурсів:

Таблиця 2

Слово	Англомовний відповідник	Переклад
بترول	petroleum	нафта
رافعة نفط	oil rig	бурова установка для добування нафти
خط أنابيب	pipeline	нафтопровід
محطة توليد الكهرباء بالغاز الطبيعي	natural gas power plant	електростанція на природному газі
مصفاة نفط	oil refinery	нафтопереробний завод
منشأة الغاز الطبيعي المسال	LNG facility	завод з рідкого природного газу
نقل	transport	транспорт

Отже, іноземні запозичення в арабській мові на тему нафтових ресурсів походять переважно з англійської мови. Така тенденція прослідковується в основному через те, що Англія та США були відкривачами в галузі розвитку нафтової промисловості та експорту нафти з більш ніж столітнім досвідом в цій галузі.

Підсумовуючи, запозичення в арабській мові в економічній галузі є надзвичайно важливим для підприємств, що мають потребу у фінансуванні. Міжнародні банки та інші фінансові установи також є одним з основних джерел іншомовних запозичень. Крім того, іноземні компанії можуть залучати інвестиції в економіку арабських країн, що також може стати джерелом іншомовних запозичень. До того ж, у зв'язку з наявністю значних нафтових ресурсів в арабському світі, запозичення в арабській мові часто пов'язані і з цією галуззю і в основному походять з англійської мови.

2.2. Запозичення у сфері військової термінології арабської мови

Військова сфера є однією з найбільш наповнених іноземними запозиченнями галузей в арабській мові. Це пов'язано з багатою історією військових завоювань, де арабська мова взаємодіяла з різними культурами та мовами, і де багато технічних термінів було запозичено з інших мов, а також з розвитком військової техніки та науки.

Запозичена військова термінологія в арабській мові є важливим елементом, оскільки вона допомагає узгоджувати термінологію військових операцій між різними арабомовними країнами, сприяє більш ефективному спілкуванню між військовими з різних країн, які мають спільні завдання та місії. До того ж, запозичена військова термінологія в арабській мові може стати важливим інструментом для підвищення рівня професійної підготовки військових, оскільки дозволяє їм точніше та зрозуміліше використовувати специфічні терміни та поняття в контексті військових операцій.

У військовій термінології арабської мови найбільш активно вживаними є іноземні запозичення з англійської, французької та німецької мов. На матеріалах словника військової термінології арабської мови (Dictionary of military technology, 2015) розглянемо деякі з них:

Таблиця 3

Арабське слово	Мова запозичення	Переклад	Пояснення
تانك	Англійська	Танк	Бойова машина піхоти з міцними броньованими стінками та гарматами
صاروخ	Французька	Ракета	Снаряд, що рухається за допомогою реактивного двигуна
طيران	Французька	Авіація	Сукупність повітряних суден та всього, що з ними пов'язано
قنبلة	Французька	Бомба	Засіб, який містить вибухову речовину та призначений для скидання ворогу
غرنادة	Французька	Граната	Снаряд, який містить вибухову речовину та призначений для кидання ворогу з метою завдання шкоди
بنكر	Німецька	Бункер	Споруда для захисту військових частин від обстрілу та бомбардувань
قناص	Англійська	Снайпер	Особа, яка володіє високим рівнем майстерності в стрільбі з вогнепальної зброї
كتيبة	Французька	Батальйон	Військова частина, що складається з одного або декількох загонів
طائرة استطلاع	Англійська	Розвідувальний літак	Повітряне судно для розвідки та нагляду
هليكوبتر	Англійська	Гвинтокрил	Гелікоптер, що працює за принципом авторотації ротора

Перейдемо по наведення прикладів функціонування згаданої нами термінології у фрагментах військових текстів:

1. .1 تانك – танк

"بعد ساعات من الاشتباكات، تمكن الجيش الحكومي من السيطرة على الموقع الاستراتيجي بمساعدة الدبابات والطائرات الحربية."

Переклад: *"Після годин боїв урядові війська змогли захопити стратегічну позицію за допомогою танків та військових літаків."*

2. صاروخ – ракета

"عثرت القوات العراقية على كميات كبيرة من الأسلحة والذخائر، بما في ذلك الصواريخ والقذائف المدفعية، في مناطق الصحراء التي كان يسيطر عليها تنظيم الدولة الإسلامية."

Переклад: *"Іракські сили знайшли велику кількість зброї та боєприпасів, включаючи ракети та снаряди, в пустельних районах, які контролював ІДІЛ."*

3. طيران – авіація

"قوات الجيش السوري تستهدف بالقذائف مواقع للمسلحين في ريف اللاذقية و تستخدم طائرات الطيران الحربي لقصف المواقع الصعبة الوصول في ريف إدلب الجنوبي."

Переклад: *"Сирійська армія обстрілює снарядами позиції бойовиків в прифронтовій зоні Латакії та використовує військову авіацію для обстрілу важкодоступних місць у південному Рівнинному районі Ідлібу."*

4. قنبلة – бомба

"تتكون المجموعة من زعانف خلفية للتوجيه، وشرائط على الجسم لزيادة مداها وحتى مجموعة من الأجنحة القابلة للسحب المثبتة تحت القنبلة في نسختها "ER."

Переклад: *"Група складається з задніх керуючих плавників, смуг на корпусі для збільшення її дальності, а навіть з набору витягуваних крил, прикріплених під бомбою у її версії "ER"."*

5. غرناة – граната

"أعلن جيش الاحتلال رسميا صباح اليوم مقتل أحد جنوده الليلة الماضية في غور الأردن، وقال جيش الاحتلال إن جنديا قتل وأصيب 4 آخرين، بينهم إصابة خطيرة جراء انفجار غرناة في قاعدة التدريبات العسكرية التابعة للواء "كفير" في غور الأردن."

Переклад: *"Армія окупаційної влади оголосила сьогодні вранці офіційно про загибель одного з її солдатів минулої ночі в долині річки Йордан, заявивши, що один солдат був вбитий, а 4 інших поранені, один із них серйозно, в результаті"*

вибуху гранати на військовій тренувальній базі, що належить до бригади "Кефер" в долині річки Йордан."

6. bunker – بنكر

"يتم تصميم البنادق العسكرية لتوفير الحماية القصوى للجنود الذين يتمركزون داخل bunker أثناء الهجمات العدوانية."

Переклад: "Військові гвинтівки розробляються для забезпечення максимального захисту для солдат, які знаходяться в бункерах під час ворожих нападів."

7. قناص – снайпер

"أثناء المعارك العسكرية، يلعب قناصو الجيش دورًا حاسمًا في استهداف الأهداف الحساسة والتي تشكل تهديدًا للقوات الخاصة."

Переклад: "Під час військових бойових дій снайпери армії відіграють вирішальну роль в ураженні чутливих цілей, які становлять загрозу для спеціальних військових сил."

8. كتيبة – батальйон

"تم إرسال كتيبة من القوات الخاصة للمشاركة في عملية تطهير المنطقة من العناصر الإرهابية."

Переклад: "Для проведення операції з видалення терористичних елементів з району було направлено батальйон спецназу."

9. طائرة استطلاع – розвідувальний літак

"لقد تمكنت طائرة الاستطلاع التابعة للجيش من جمع معلومات قيمة عن تحركات العدو في المنطقة المجاورة للحدود."

Переклад: "Військовий літак розвідки зміг зібрати цінну інформацію про рух ворога в області, прилеглий до кордону."

10. هليكوبتر – гвинтокрил

"تعتبر هذه الحادثة تحذيرًا للجنود العسكريين من خطورة استخدام الهليكوبتر في المناطق المعرضة للهجوم، وتؤكد على أهمية الاستعداد الجيد واتخاذ التدابير اللازمة لتفادي هذه المخاطر."

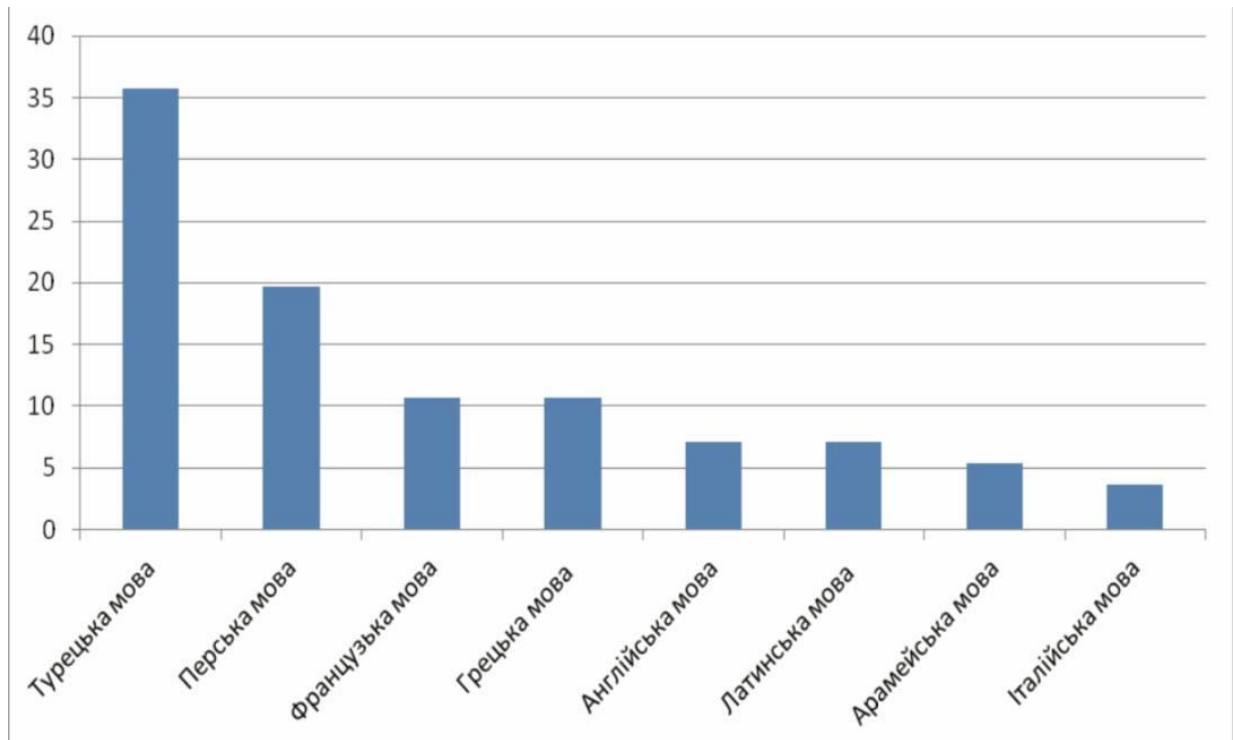
Переклад: "Цей інцидент служить попередженням для військових про небезпеку використання гелікоптерів в районах, які піддаються атакам, та

підкреслює важливість хорошої підготовки та прийняття необхідних заходів для уникнення таких ризиків."

Звісно, що арабська мова шляхом контакту і з іншими культурами та народами, не могла не ввібрати у свій склад запозичення з інших мов, окрім тих, які ми описали раніше.

Український арабіст Р. Стацюк у своєму дослідженні простежив загальну тенденцію запозичень та ступінь впливу кожної мови на військову терміносистему арабської мови, створивши графік, демонстрацію якого ми вважаємо дуже доречною (Стацюк, 2013):

Таблиця 4

Загалом, запозичена військова термінологія в арабській мові є дуже важливою складовою, оскільки вона допомагає узгодити термінологію військових операцій між різними арабомовними країнами, а також сприяє більш ефективному спілкуванню між військовими різних країн, які мають спільні завдання та місії. Крім того, запозичена військова термінологія в арабській мові може бути важливим інструментом для підвищення рівня професійної підготовки військових, оскільки вона дозволяє їм більш точно та зрозуміло використовувати специфічні терміни та поняття в контексті

військових операцій. Що стосується мов, запозичення з яких ми розглянули, то можемо виділити три основні мови запозичень військових термінів і це – англійська, французька та німецька мови.

2.3 Функціонування запозичень в арабських ЗМІ

Запозичення – це поширене явище в арабських ЗМІ, особливо в технічних та культурних темах. Запозичення з інших мов є необхідністю у зв'язку з розвитком технологій та глобалізацією культурних взаємодій. У арабських ЗМІ запозичення можуть бути здійснені з різних мов, таких як англійська, французька, італійська, турецька та інших. У арабських ЗМІ запозичення можуть бути здійснені з різних мов, таких як англійська, французька, італійська, турецька та інших.

Запозичення у арабських ЗМІ використовуються в основному для викладення нових понять, опису сучасних технологій та для вираження новітніх ідей. Наприклад, слово *"Інтернет"* у арабських ЗМІ може бути перекладене як *"الإنترننت"* з англійської мови, або як *"شبكة الإنترنت"* що означає *"мережа Інтернет"*.

У деяких випадках, арабські ЗМІ можуть запозичувати слова з інших арабомовних країн або з діалектів, що відрізняються від стандартної арабської мови. Наприклад, слово *"غداء"* може бути вживане в Єгипті як заміна слова *"فطور"* яке означає *"сніданок"* у класичній арабській мові.

Найбільш поширеними запозиченнями в арабських ЗМІ є англійські слова та вислови, оскільки англійська мова є мовою комунікації в бізнесі та технологіях. Наприклад, слово *"لايك"* яке означає *"лайк"* або *"вподобати"*, стало популярним у соціальних медіа, таких як Facebook, TikTok та Instagram.

Так, вважаємо доречним, на матеріалах публікацій різноманітних арабських інформаційних сайтів, згадати інші запозичені назви найпопулярніших соціальних мереж та супроводжуючої лексики, що також не є оригінально арабською:

Арабський термін	Український переклад
بايو (Bio)	Біографія
تويتر (Twitter)	Твіттер
فيسبوك (Facebook)	Фейсбук
انستجرام (Instagram)	Інстаграм
فيديو (Video)	Відео
فوتوشوب (Photoshop)	Фотошоп
شير (Share)	Поділитися
هاشتاغ (hashtag)	Хештег
فولو (follow)	Слідкувати
بوست (post)	Публікація, пост
تيك توك (TikTok)	ТікТок
واتساب (WhatsApp)	Вотсап
ميمز (memes)	Меми

У деяких випадках, запозичення можуть бути використані як вирази сленгу, які можуть бути складні для тих, хто не має досвіду в арабській мові. Наприклад, слово "كشة", яке означає "дражнилка" або "жарт", є популярним в Єгипті та інших арабомовних країнах, але може бути незрозумілим для тих, хто не знає діалекту.

Тож, як ми вже зазначили раніше, запозичення в арабських ЗМІ є дуже поширеним явищем і використовується для збагачення мови та вираження нових ідей та понять.

У сучасних арабських ЗМІ, як ми вже встигли прослідкувати, можна знайти велику кількість саме англломовних запозичень, особливо з технічних термінів та культурних понять. Деякі приклади англломовних запозичень у арабських ЗМІ можуть включати навіть такі цікаві та різноманітні слова як:

1. اكسسوارات – аксесуари

"يمكن اليوم العثور على مجموعة كبيرة من الإكسسوارات المختلفة عبر متاجر الإنترنت، مثل الأوشحة والقفازات والحقائب والساعات والكثير من الأشياء الأخرى التي ستكون إضافة رائعة لخزانة ملابسك."

Переклад: "Сьогодні ви можете знайти широкий вибір аксесуарів, таких як шарфи, рукавички, сумки, годинники та багато інших речей, які будуть прекрасним доповненням до вашого гардеробу."

2. بروكاست – трансляція

"في الأخبار اليوم، تم إطلاق برنامج جديد للبروكاست الذي سيتيح للمشاهدين متابعة الأحداث العالمية بسهولة ويسر."

Переклад: *"У новинах сьогодні було запущено нову програму трансляцій, яка дозволить глядачам легко слідкувати за світовими подіями."*

3. تشارجر – зарядний пристрій

"تشارجر للهاتف اللاسلكي هو جهاز يمكن استخدامه لشحن الهواتف المحمولة والأجهزة اللوحية والأجهزة الإلكترونية الأخرى."

Переклад: *"Бездротовий зарядний пристрій для телефону – це пристрій, який можна використовувати для зарядження мобільних телефонів, планшетів та інших електронних пристроїв."*

4. داتا – дані

"يعتبر الحصول على البيانات الدقيقة والموثوقة أمرًا حاسمًا في عالم الأعمال الحديث، ولذلك فإن الكثير من الشركات تحرص على جمع وتحليل البيانات (الداتا) بشكل دوري لاتخاذ القرارات الصائبة."

Переклад: *"Отримання точних та надійних даних є ключовим аспектом у сучасному бізнесі, тому багато компаній регулярно збирають та аналізують дані (дата) для прийняття правильних рішень."*

5. ايميل – електронна пошта

"يجب على الطلاب تقديم عنوان البريد الإلكتروني الخاص بهم (الإيميل) للتواصل معهم وإرسال المعلومات الهامة."

Переклад: *"Студенти повинні надати свою адресу електронної пошти (e-mail) для зв'язку з ними та відправки важливої інформації."*

6. فاست فود – фастфуд

"لا يخفى على أحد أن الفاست فود يحتوي على كميات كبيرة من الدهون والسكريات العالية، مما يزيد من خطر الإصابة بالعديد من الأمراض."

Переклад: *"Немає сумніву, що фаст-фуд містить великі кількості жирів та високу калорійність, що збільшує ризик виникнення багатьох захворювань."*

7. كوميدى – комедія

"يحظى عشاق الكوميدي بشعبية كبيرة في جميع أنحاء العالم، حيث يعتبر هذا النوع من الفنون من أكثر الوسائل لإضفاء البهجة والسعادة على الناس. تتنوع أنواع الكوميدي بين الساخر والجاد."

Переклад: *"Шанувальники комедій мають велику популярність по всьому світу, оскільки цей вид мистецтва вважається одним з найбільш ефективних засобів для надання радості та щастя людям. Комедії поділяються на гумористичні та серйозні."*

8. ماركتنج – *маркетинг*

"هناك العديد من الشركات التي تستثمر الكثير من المال في مجال الماركتنج، حيث يتم استخدام العديد من الأدوات والتقنيات لترويج المنتجات والخدمات وجذب المزيد من الزبائن."

Переклад: *"Існує багато компаній, які інвестують великі кошти в галузь маркетингу, де використовуються багато інструментів і технологій для просування продуктів та послуг і приваблення більше клієнтів."*

Підсумовуючи, запозичення є поширеним явищем у арабських ЗМІ, особливо в технічних та культурних темах. Вони здійснюються з різних мов, таких як англійська, французька, італійська, турецька та інших. Запозичення використовуються для викладення нових понять, опису сучасних технологій та для вираження новітніх ідей. У деяких випадках запозичення можуть бути з інших арабомовних країн або з діалектів, що відрізняються від стандартної арабської мови.

Висновки до Розділу 2

Запозичення в арабській мові для економічної галузі є критично важливим для підприємств, які потребують фінансування. Міжнародні банки та інші фінансові установи є головними джерелами іншомовних запозичень. Крім того, іноземні компанії можуть залучати інвестиції до арабських країн, що також може стати джерелом іншомовних запозичень. Запозичення економічної сфери в арабській мові часто пов'язані з нафтовою галуззю, яка є важливою в арабському світі, і переважно походять з англійської мови.

Що стосується військової термінології, яка є запозиченою в арабській мові, то вона має велике значення, оскільки сприяє стандартизації термінології військових операцій між арабомовними країнами та полегшує ефективність спілкування між військовими з різних країн, що працюють над спільними

завданнями та місіями. Більш того, запозичена військова термінологія може бути корисним інструментом для покращення професійної підготовки військовослужбовців, оскільки дозволяє їм точніше та зрозуміліше використовувати специфічні терміни та поняття в контексті військових операцій. З тих мов, з яких було запозичено військову термінологію, можна виділити три основні – англійську, французьку та німецьку мови.

У арабських ЗМІ явище запозичення є також досить поширеним, особливо у технічних та культурних темах, і вони беруться з різних мов, таких як англійська, французька, італійська, турецька та інших. Запозичення використовуються для пояснення нових понять, опису сучасних технологій та вираження новітніх ідей. В деяких випадках запозичення можуть бути з інших арабомовних країн або з діалектів, які відрізняються від стандартної арабської мови.

ВИСНОВКИ

Запозичення в мові є процесом, коли слова з однієї мови переходять до іншої і стають частинами її словникового складу. Це явище вивчається лінгвістами всього світу, оскільки має велике значення в лінгвістиці. Існують різні типи запозичень, які класифікуються за формальними та структурними ознаками. Важливу роль також грає період, коли слово було запозичене, оскільки це впливає на те, наскільки добре воно асимілюється в мові-реципієнті. Арабська мова зазнавала впливу інших мов на різних етапах свого розвитку, зокрема перської, арамейської, грецької, турецької, італійської, французької та англійської. Зараз у власному словнику арабської мови все частіше з'являються нові еквіваленти для іноземних слів, що призводить до їх заміни в мові.

Для економічних підприємств, які шукають фінансування, важливо користуватися запозиченнями з іноземних мов. Крім того, іноземні компанії можуть залучати інвестиції в арабські країни, що також може стати джерелом іншомовних запозичень. Зокрема, у сфері економіки, використання запозичень часто пов'язано з нафтовою галуззю, яка є важливою у арабському світі, і зазвичай має англійське походження.

Запозичена військова термінологія в арабській мові має велике значення для стандартизації термінів військових операцій між арабомовними країнами та полегшує ефективність спілкування між військовими з різних країн, що працюють над спільними завданнями та місіями. Також вона може бути корисним інструментом для покращення професійної підготовки військовослужбовців, оскільки дозволяє їм точніше та зрозуміліше використовувати специфічні терміни та поняття в контексті військових операцій. Запозичена військова термінологія походить з англійської, французької та німецької мов.

У арабських ЗМІ досить часто можна спостерігати явище запозичення слів з різних мов, включаючи англійську, французьку, італійську, турецьку та інші. Це особливо стосується технічних та культурних тем, де використання запозичень дозволяє пояснювати нові поняття, описувати сучасні технології та виражати нові ідеї. У деяких випадках запозичення можуть бути взяті з інших арабомовних країн або з діалектів, відмінних від стандартної арабської мови.

Таким чином, розуміння важливості запозичень у арабській мові є ключовим, оскільки арабська мова є широко використовуваною та має багату історію взаємодії з іншими мовами. Вивчення цієї теми допомагає краще зрозуміти культурні та історичні зв'язки між різними народами, а також сприяє більш легкому вираженню нових ідей, концепцій та понять, що з'являються в суспільстві, технологічному та науковому прогресі.

АНОТАЦІЯ

الاقتراض في اللغة العربية له تاريخ طويل ودور عميق في تطور الثقافة والأدب والعلوم العربية وغيرها من المجالات الحيوية. تساعد المفردات الأجنبية ضمن اللغة العربية على إثراء الفراغ اللغوي وجعلها أكثر تنوعاً ومرونةً، وهذا يعد مهماً لتطوير المهارات اللغوية وإثراء الثقافة اللغوية. فهم موضوع الاقتراض في اللغة العربية أمر ذو أهمية حيوية، حيث إن اللغة العربية شائعة بشكل واسع ولها تاريخ غني في التفاعل مع اللغات الأخرى.

قام الخبراء بدراسة هذا الموضوع لفهم العمليات والخصائص المتعلقة بالاقتراض في اللغة العربية، وكشفوا عن التبعيات بين اللغات المختلفة. وبالإضافة إلى ذلك، يشير الباحثون إلى أن اقتراض الكلمة لا ينقل فقط مفهوماً جديداً، بل يمكن أيضاً أن يعكس الروابط الثقافية والتاريخية والاجتماعية بين الشعوب المختلفة. مع ذلك، يجب فهم أن البلدان العربية شهدت تقدماً ملحوظاً في مجال الاقتصاد والعسكرية ووسائل الإعلام في الآونة الأخيرة، مما دفع إلى تحديثات واقتراضات مستمرة. لذلك، فإن فهم موضوع الاقتراض يبقى ذا صلة وأهمية دائمة، ويساعد على فهم الروابط الثقافية والتاريخية بين الشعوب المختلفة، ويساهم أيضاً في التعبير بشكل أفضل عن الأفكار الجديدة والمفاهيم والمصطلحات التي تنشأ في المجتمع والتقدم. في هذه الدراسة، تمت مناقشة المبادئ النظرية لتحديد مفهوم "الاقتراض" وخصوصيتها. تم تحليل أيضاً تشكل الاقتراض وعملها في وسائل الإعلام العربية، بالإضافة إلى الجوانب الاقتصادية والعسكرية. وتم تحديد دورها في إثراء وتطوير المفردات العربية. تسلط هذه الدراسة الضوء بشكل تفصيلي على الاقتراض الأكثر استخداماً من اللغات الأجنبية وترتيبها بشكل تصنيفي وتوضيح استخداماتها عبر أمثلة عملية في مجالات الاقتصاد والشؤون العسكرية ووسائل الإعلام.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Баранов, Х. (1970). *Арабско-русский словарь*. В 2 Томах. Советская Энциклопедия
- Белкін, В. (1975). *Арабская лексикология*. Издательство Московского университета
- Вайнрайх, У. (1979). *Языковые контакты*. Киев, Вища шк. (ст. 22 – 25)
- Губанов, Ю. (1978). *Лексикология и фразеология арабского языка*. Москва, Военный институт
- Жлуктенко, Ю. (1974). *Лингвистические аспекты двуязычия*. Киев, Вища шк.: Изд-во при Киев. ун-те
- Ковиршина, Н. (2008). *Лексикология арабского языка*. Москва, Российский университет дружбы народов
- Крачковський, І. (1955). *Избранные сочинения*. Том 01. Москва - Ленинград, Издательство Академии наук СССР
- Стацюк, Р. (2013). Запозичення як один із продуктивних шляхів поповнення складу військової термінології сучасної арабської літературної мови. *Сходознавство*, (62 – 63), 142 – 150.
- Хауген, Е. (1972). *Процесс заимствования*. Новое в лингвистике. М.: Прогресс, Вып. VI. Языковые контакты (ст. 169)
- Dictionary of military technology*. (1975). Defence language institute. Foreign language center
- Nasr, Z. (1979). *The Dictionary Of Economics And Commerce English French Arabic*. London and Basinstoke, The Macmillan Press Ltd
- Nordquist, R. (2019). *The definition of Borrowing Language*. ThoughtCo.
- Phelizon, J. (1976). *Vocabulaire de la linguistique*. Paris, Editions Roudil (ст. 75)
- Електронний ресурс: <https://www.arab48.com/-/مقتل-2023/01/15/إسرائيليات/أخبار/جندی-إسرائيلی-وإصابة-4-جرائم-انفجار-قنبلة-بالأغوار>

